

Trollkarlen från Oz

En barnfilmsklassiker om mod, självkänsla och solidaritet från 1939. Vad har den att säga oss idag?

Åldersrekommendation: Åk 2 - 5

En filmhandledning av Eva Westergren

En film om sagans magiska värld där allt kan hända. Där drömmen blir verklig och ondskan kan besgras. *Trollkarlen från Oz* är en film som fångat en stor barnpublik ända sedan premiären 1939. Den var när den kom på många sätt den perfekta barnfilmen och har fyllt en viktig funktion i många barns liv via biografier och årligen återkommande TV-visningar. Vad är det då som gjort berättelsen om flickan Dorothys resa till landet Oz så fascinerande?

Filmen berättar om Dorothys längtan bort från en trist verklighet till ett liv utan problem "bortom regnbågen". En flykt från den tråkiga vardagen på gården i Kansas till landet Oz, som är en färgsprakande kontrast där drömmarna kan förverkligas. En plats där Dorothy blir uppmärksam och synlig och där allt material som behövs för att ge energi åt hennes fantasier finns: En magisk trollkarl och en fågelskrämma utan hjärna, en plåtman utan hjärta, och ett lejon utan mod. Där det finns talande äppelträd och flygande apor, och framför allt en häxa, som verkligen kan skrämmas.

f Att längta efter landet Oz är säkert något som många barn kan dela även i dag. Men är Dorothys slutsats i filmen att det inte finns någon plats som "hemma" fortfarande giltig? Vad betyder hemma i dag för de barn som gjort många uppbrott i livet? Är kanske drömmen och fantasierna för dem ännu viktigare? Längtan bort ännu större än

Plåtmannen, Fågelskrämman, Dorothy och Lejonet; alla på jakt efter självkänslai Oz.

längtan hem? Kan man fortfarande lära sig något om hur verkligheten ser ut genom att be

Att iscensätta vardagen

Dorothy bor med sin faster och farbror på en gård i Kansas. Hennes bästa vän är hunden Toto som utsätts för ständiga hot av den elaka miss Gulch. Dorothy känner sig ensam och saknar andra barn att leka med. På gården finns bara djuren och de drängar som arbetar åt hennes faster och farbror. Dorothy känner sig både rädd och osäker och hon kan inte heller se hur hon skall kunna förändra sin situation. Ingen lyssnar till det hon har att säga och ingen vågar hindra den hemska miss Gulch från att ta hennes älskade hund. När miss Gulch slutligen lyckas föra bort Toto som lyckligtvis smiter hem igen, beslutar sig Dorothy för att rymma.

Hon besöker en trollkarl som ser in i hennes liv och som lyckas övertyga henne om att återvända hem. På vägen tillbaka till bården överaskas hon av en tornado och söker skydd i huset men vinden lyfter upp huset i luften och för bort henne och Toto.

f Vilka behov har Dorothy av att förändra sitt liv? Vad skulle

kunna få henne att vilja stanna kvar hemma? Vad innebär det att känna sig otrygg? Vilka hot finns det i Dorothys vardag?

Uppe i luften passerar människor och föremål förbi husets fönster som i en dröm. Sedan sänker sig huset ner och landar med en krasch. När Dorothy kliver ut möts hon av ett strålende färgstarkt land. Hennes hus har krossat den onda häxan i väst som härskade i landet och befriat invånarna där "Lilliputtarna" bor. När de förstår att häxan är död hyllar de Dorothy som hjälte.

Från att ha varit den som ingen har tid att lyssna på har Dorothy plötsligt fått huvudrollen. Landet Oz är Dorothys egen fantasi där hon själv kan agera och tydliggöra de problem som finns i hennes vardag.

f Försök att göra en karta över landet Oz. Vilka platser finns där? Vilka är det som bor där? Varför ger sig Dorothy ut på sin färd i landet Oz?

En spegling av vår egen värld.

I landet Oz slår Dorothy följe med de kumpaner som är nödvändiga för att kunna besegra den onda häxa som fortfarande finns kvar, häxan från Öst. Det är fågelskrämman,

som letar efter sin hjärna, Plåtmannen, som letar efter sitt hjärta och Lejonet, som letar efter sitt mod. Under resan i det främmande landet utsätts Dorothy och hennes vänner för ständiga prov och får ta fram egenskaper som är viktiga för att kunna överleva. Egenskaper de inte visste om att de hade. Dorothy som letade efter det förlorade paradiset i "Landet bortom regnbågen", hittar i stället ett land där både ondskan och godheten finns sida vid sida precis om i hennes egen vardag.

Men i sagans förtrollade värld kan de onda krafterna utmanas och när Dorothy tar hjälp av modet, hjärtat och tanken gestaltade av Lejonet, Plåtmannen och Fågelskrämman lyckas hon till slut besegra ondskan. Filmen handlar om vänskapens betydelse när något svårt händer i livet. Och om att våga söka sig ut föra att leta efter det som kan betvinga ensamhet och förtryck.

Sagan gestaltar en inre värld där viktiga egenskaper omformas i konkreta figurer som agerar efter bestämda mönster. Sagan har också ett perspektiv där man som barn, liten eller maktlös plötsligt blir sedd och får oanade krafter som gör att man kan påverka sin situation.

När Dorothy reser till landet Oz är det nödvändigt att både besegra ondskan som är häxan från Öst och makten som är Trollkarlen i Smaragd-staden. Vid resans slut finner alla att vad de önskade av Trollkarlen redan finns inom dem själva. Det väntade bara på att bli bekräftat av någon som kunde se.

Sagor kan handla om:

att en som känner sig övergiven hittar en vän

att den som verkar modig egentligen är rädd

att den som är rädd blir modig

att misstro förvandlas i tillit

att man hittar en inre kraft och tror på sin egen förmåga

att man provar om viljan till det goda kan överleva.

f Hur stämmer den beskrivningen in på Dorothy's upplevelser i landet Oz? Vad har Dorothy lärt av sin resa?

I filmen kastas Dorothy ut i en annan värld. Hon förs i väg av luftströmmarna i en drömlig sekvens och landar i Oz.

Den färd som Dorothy företar är

en symbolisk livsresa där hon fångar upp viktiga kunskaper ur sitt undermedvetna som både handlar om att själv vilja leva och att få andra mer levande. De äventyr som Dorothy upplever gör att hon förstår att hon har allt hon behöver hemma hos tant Em och farbror Henry. Med den insikten kan hon fortsätta att bekämpa miss Gulch var hon än dyker upp.

Den kraft Dorothy får av Landet Oz färgar av sig på den vardag dit hon återvänder och förgyller den med sitt sken långt efter att hon lämnat dess förtrollade värld. Hon ser på människorna omkring sig med andra ögon och i bästa fall kommer sagans bilder alltid att finnas kvar som ett ställe dit hon kan återvända och hämta nya krafter.

Inre och yttre bilder

Trollkarlen från Oz ifrågasätter den yttre bild vi gör oss av omvärlden och provar nya sätt att tänka. Ingenting är som det ser ut på ytan. De egenskaper vi förknippar med människor och företeelser visar sig vara annorlunda än vad vi tänkt:

Lejon: mod, styrka, kraft. Plåtmannan: hård, kall, orörlig. Fågelskrämman: ofarlig, tom, docka. Häxa: svart, farlig, elak. Trollkarl: stark, maktfullkomlig, magisk.

f Arbeta vidare med egna associationer kring några av de viktiga figurerna i filmen. Hurdana är de när vi först möter dem? Vad förändras under filmens gång? Vad är det som åstadkommer förändringen?

Färgsättningen scenografin och musiken har stor betydelse för våra upplevelser av filmen. De utgör en viktig del av den förtrollade värld vi möter i landet Oz. Vilka känslor kan vi förknippa med: den gula vägen "Yellow brick road"?

De röda skorna?

Den smaragdgröna staden?

De blå bergen?

Musiken har en bärande betydelse i handlingen. Det är i "Somewhere over the rainbow" som Dorothy uttrycker sin starka längtan bort och i "Ding Dong! The Witch is Dead", som Lilliputtarna uttrycker sin glädje över att slippa häxans förtryck. Försök komma ihåg vilken musik som hör ihop med andra personer eller händelser i filmen? när skapar musiken harmoni och när skapar den

spänning?

f Försök återskapa några starka scener ur filmen med hjälp av bilder, dramatiseringar, ljud. Hur åstadkommer man de starka effekter som finns i filmen?

Fantasins betydelse

f Vilken betydelse har dagdrömmar och fantasier i våra liv.

Hur ser drömmarna ut när man vill resa någonstans långt bort där livet är helt annorlunda. Vad är det man längtar efter? Är det äventyr och spänning eller lugn och trygghet?

För Dorothy är problemet att de människor hon växt upp med och som hon älskar inte längre tycks lyssna på henne och inte heller kan försvara henne mot omvärldens ondska. Genom resan till landet Oz får hon möjlighet att påverka sin situation.

Är det som Dorothy längtade efter för nästan 60 år sedan fortfarande aktuellt i dag eller är det andra saker som är mer viktiga? Berätta om någon dagdröm eller fantasera om hur den vardag där ni befinner er skulle kunna förändras.

Berätta om en scen i en film som ni skulle vilja uppleva där ni själva var hjälten.

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

Originaltitel: The Wizard of Oz
USA 1939

Manus: Noel Langley, Florence Ryerson,
Edgar Allan Woolf efter en bok av L. Frank
Baum

Regi: Victor Fleming

Foto: Harold Rosson

Musik: Harold Arlens, E Y Harburg

I ROLLERNA:

Dorothy - Judy Garland

Plåtmannen - Jack Haley

Fågelskrämman - Ray Bolger

Lejonet - Bert Lahr

Miss Gulch - Margaret Hamilton

Trollkarlen - Frank Morgan

TEKNISKA UPPGIFTER:

Speltid: 101 min

Ljudsystem: Mono

Censur: Från 7 år

Svensk nypremiär: I höst.

DISTRIBUTION:

Folkets Bio, Box 2068, 103 12 Stockholm
Tel. 08-402 08 23, fax 08-402 08 27